

The problem of forming the media competence of a modern teacher as a component of his professional competence was revealed. Information on the main centers of study of media education in Ukraine was given and an important role of media education as a foundation of media literacy and media culture, which should become the basis of the state humanitarian security was proven.

Key words: *theory of media education, concept of media education, media education centers, summer school, journal.*

УДК: 378:3.072.1(09)

DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.25-32

Дмитро Боднар
Dmytro Bodnar

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВІХИ РОЗВОЮ

INDEPENDENCE OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT: THE WAY OF DEVELOPMENT

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз формування та розвитку ідеї автономності закладів вищої освіти, окреслено окремі віхи її розвитку на зламі ХХ та ХХІ століття. Відображено основні тенденції імплементації норми Закону України “Про вищу освіту” щодо автономії закладів вищої освіти. Визначено проблеми та шляхи становлення автономії закладів вищої освіти в Україні.

Ключові слова: *автономія, заклад вищої освіти, академічна свобода, демократизація та гуманізація освіти.*

Зміни, що відбуваються нині у системі вищої освіти України, потребують глибокого вивчення та осмислення не тільки з позицій сьогодення, але й в історико-педагогічному плані. Адже ідея автономності закладу вищої освіти, закладена у чинному Законі України “Про вищу освіту”, формувалася упродовж довготривалого часу. Це одна з найстаріших форм самоврядування, яка ще від часів середньовіччя сприяла перетворенню університетів на найвагоміші чинники суспільного прогресу. Крім того, автономія закладів вищої освіти є однією з основних засад громадянського суспільства. Впровадження основ університетської автономії відповідає потребі подальшої демократизації не тільки академічного життя, а й суспільних процесів загалом. Саме такої точки зору дотримуються відомі українські вчені, зокрема Л. Березівська, Н. Дічек, В. Кремень, С. Ніколаєнко, В. Огневюк, С. Сисоева та інші. Автономія – це й інституційна форма академічної свободи, що є передумовою того, щоб заклади вищої освіти виконували визначені їм функції. А отже, вони повинні бути захищені від надмірного тиску держави, економічних та політичних утисків.

З урахуванням зазначеного вище метою статті є окреслення окремих віх розвитку ідеї автономності закладів вищої освіти України та визначення проблем і шляхів її розвою. Для реалізації цієї мети було поставлено такі завдання: окреслити віхи формування ідеї автономії закладів вищої освіти України на зламі ХХ-ХІ століття; узагальнити аналітичний прогноз імплементації автономії закладів вищої освіти України.

Питання розвитку автономії вищої освіти займають важливе місце у дослідженнях вітчизняних науковців. Історико-педагогічні аспекти розвитку автономії закладів вищої освіти знайшли своє відображення у працях таких учених, як: А. Аврус, А. Андреев, В. Белокуров, А. Бойко, Н. Брехунець, Н. Дем’яненко, В. Єлютін, А. Іванов, С. Квіт, В. Кінельов, С. Клепко, О. Кривоноженко, М. Поляков, С. Посохов, О. Радул, В. Савчук, В. Садовничий, С. Сіроплло,

І. Стражнікова, В. Сушко, Г. Черевичний, Є. Шикін, В. Яблонський та ін. Проблему автономії закладів вищої освіти та управління ними у філософсько-педагогічному аспекті висвітлили у своїх працях В. Бакіров, Т. Габрієлова, Л. Герасіна, В. Добреньков, М. Дудка, Д. Іванов, В. Кондратов, В. Нечаєв, Л. Одерій, Л. Полякова, Ю. Фірсова та ін.

Аналіз праць вищезазначених учених, нормативних документів у галузі вищої освіти дозволив зробити висновок, що упродовж розвитку системи вищої освіти по-різному формувалися відносини закладів вищої освіти з державою, зокрема радянський період у розвитку системи управління вищою освітою характеризувався тенденцією до обмеження академічної свободи та автономії закладів вищої освіти. Проте університетські спільноти намагалися на національному і всесоюзному рівнях вирішувати проблеми, які виникали у зв'язку із порушенням академічної свободи. Так, у виступі Міністра вищої та середньої освіти УРСР Ю. Даденкова на Всесоюзній нараді працівників вищих навчальних закладів у Кремлі 16-18 січня 1973 року говорилося про необхідність розширення права ради закладів вищої освіти щодо модернізації навчальних планів підготовки фахівців, зокрема їх варіативної складової. Доповідач наголосив на тому, що "...доцільно провести подальшу модернізацію існуючих навчальних планів і одночасно розширити права рад вузів, надавши у їх розпорядження 20, а може й і 25 процентів навчального часу для постійного оновлення курсів" [2, с. 98].

Про необхідність надання певних свобод раді вишу у питаннях добору кадрового складу науково-педагогічних працівників йшла мова у виступі Міністра вищої та середньої спеціальної освіти УРСР Г. Єфіменка на Всесоюзних зборах працівників вищих навчальних закладів (м. Москва, 6-8 лютого 1980 року) [3, с. 124].

Однак ці спроби були невдалими, оскільки управління системою вищої освіти здійснювалося виключно на засадах централізації, як було наголошено у доповіді Міністра вищої та середньої спеціальної освіти СРСР В. Єлютіна на Всесоюзних зборах працівників вищих навчальних закладів (м. Москва, 6-8 лютого 1980 року), "планово" [3, с. 63]. Повна фінансова залежність системи вищої освіти від органів і структур державної влади була головним важелем тиску на університети. Крім того, на той час не було сформовано й чіткого уявлення про академічну свободу та автономію закладів вищої освіти, її різновиди та сутність.

Безперечно, неабиякий вплив на розвиток ідеї запровадження автономії та академічних свобод закладів вищої освіти мала Лімська декларація "Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів" від 10 вересня 1988 року, яка була затверджена на міжнародних загальних зборах Всесвітньої університетської служби [7]. У ній, зокрема, було дано визначення поняття "академічна свобода". під якою розумілася свобода членів академічної спільноти, особисто або колективно, у заняттях, розвитку і поширенні знань шляхом науково-дослідної роботи, вивчення, обговорення, документації, виготовлення, створення, навчання, викладання, писання; та поняття "автономія". тобто незалежність закладу вищої освіти від держави та інших суспільних сил у прийнятті рішень щодо внутрішнього управління, фінансів, право адміністрації встановлювати власну лінію поведінки у сфері освіти, науково-дослідної роботи, викладання й інших, пов'язаних з цим, видах діяльності.

Засади поглиблення демократизації та самостійності закладів вищої освіти у їх діяльності, закладені на початку 90-х років ХХ століття, були розвинені у Концепції діяльності Управління вищої освіти Міністерства вищої освіти, прийнятою колегією Міністерства вищої освіти 25 липня 1990 року. Концепція окреслила основні принципи побудови вищої освіти, зокрема розширення самостійності вищих "аж" до автономії [11, арк. 67,70]. Прийняття Концепції стало відгуком на прийняття Декларації про державний суверенітет України Верховною радою Української РСР 16 липня 1990 року.

Ідея автономії закладу вищої освіти була закладена й у Законі України "Про освіту" від 23 травня 1991 р. № 1060-ХІІ. Так, зокрема ст. 46 Закону проголошувала, що автономія може надаватися закладу вищої освіти відповідно до рівня акредитації та передбачає його права на:

- визначення змісту освіти;
- визначення планів прийому студентів, аспірантів, докторантів з урахуванням державного контракту та угод з підприємствами, установами, організаціями, громадянами;
- встановлення і присвоєння вчених звань закладу вищої освіти четвертого рівня акредитації;
- інші повноваження, що делегують закладу вищої освіти відповідно до його статусу державні органи управління освітою [5].

Однак низка інших нормативних актів органів управління освітою жорстко регламентувала діяльність закладів вищої освіти та не сприяла імплементації цієї норми Закону. Основними суб'єктами управління вищою освітою залишалися виконавчі органи – міністерства, управління освітою, що керувалися принципами механістичного, бюрократичного підходу до управління.

Поступом уперед у вирішенні питання про автономію закладу вищої освіти стало прийняття Державної національної програми “Освіта” (Україна XXI століття, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. №896 “Про Державну національну програму “Освіта” (Україна XXI століття) (із змінами, внесеними згідно з постановою КМ №576 (576-96-п) від 29 травня 1996 р.). Основними принципами Державної національної програми “Освіта” (“Україна XXI століття” стали пріоритетність освіти, її демократизація, гуманізація та гуманітаризація, що передбачає “надання автономії навчально-виховним закладам у вирішенні основних питань їхньої діяльності” [9].

Зі становленням незалежності України сформувалося розуміння необхідності інтеграції системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти та європейський простір вищої освіти, що передбачає приведення системи національної освіти у відповідність до європейських стандартів. А отже, запровадження автономії та академічних свобод закладів вищої освіти, що передбачено міжнародними документами (Лімська Декларація, 1998 р.; Ерфуртська Декларація, 1996 р.; Болонська Декларація, 1999 р.), які визначають основні принципи розвитку вищої освіти у світі.

На вимогу часу було розроблено та затверджено Постановою Кабінету Міністрів від 5 вересня 1996 року № 1074 “Положення про державний вищий начальний заклад”. пунктом 5 Загальної частини якого проголошувалося, що закладу вищої освіти Міністерства освіти України разом з міністерством, відомством, у підпорядкуванні якого перебуває заклад вищої освіти, можуть надавати йому встановлену Законом України “Про освіту” певну автономію відповідно до отриманого статусу [8]. Проте нормативних документів, що окреслювали б межі цієї “певної” автономії, заклади вищої освіти не отримали.

Приєднання України до Болонського процесу 19 травня 2005 року стало кроком до європейської інтеграції системи вищої освіти України. На виконання положень Болонської декларації було видано Указ Президента України від 04 липня 2005 р. № 1013 “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”. але реформи щодо автономізації закладів вищої освіти обмежувалися лише зміцненням “... демократичних засад в освіті, у тому числі шляхом розвитку учнівського і студентського самоврядування, залучення в установленому порядку дітей та молоді до участі у вирішенні питань місцевого значення” [10].

Наступною стадією у розвії автономії закладів вищої освіти було прийняття Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, яка передбачає розширення автономії закладів вищої освіти та впровадження ідеї їх автономії в результаті розробки системи нормотворчих, науково-методичних та фінансово-економічних заходів.

Новий етап у розвитку автономії закладів вищої освіти розпочався з прийняттям Закону України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 № 1556-VII, у якому чітко визначено поняття академічної свободи як самостійності і незалежності учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності,

що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом; та автономії вишів, під яким розуміється самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом. Підпунктом 1 пункту 2 статті 32 Закону “Про вищу освіту” “Принципи діяльності, основні права та обов’язки закладу вищої освіти” задекларовано серед інших принципів діяльності закладу вищої освіти насамперед принцип автономії та самоврядування [4, с. 35]. Прийняття Закону України “Про вищу освіту” активізувало сучасні дослідження проблеми автономії закладу вищої освіти. Аналіз праць учених доводить, що автономія закладу вищої освіти тісно пов’язана з такими важливими аспектами, як: академічні свободи, місія та покликання університету, роль та місце закладів вищої освіти у суспільстві, якість та управління вищою освітою, місце останньої в системі суспільних інтересів, її модернізація тощо.

Згідно з Законом закладам вищої освіти надано право самостійно розпоряджатися коштами, отриманими від надання платних послуг, встановлювати мінімальний та максимальний обсяги навчального навантаження педагогічних і науково-педагогічних працівників. Однак автономія накладає на заклад вищої освіти й обов’язок дотримання економічних, соціальних, культурних, громадянських і політичних прав людини, відповідальність за якість освіти. Діяльність цих закладів повинна повністю відповідати потребам та запитам суспільства: “Автономія закладу вищої освіти зумовлює необхідність таких самоорганізації та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно” [4, с. 7].

Правильне використання академічної свободи і погодження із відповідальністю, зазначеною у вищезазначених статтях, потребує високого ступеня автономності закладів вищої освіти. Фактично сьогодні автономія реалізується на рівні вибору методів навчання, змісту варіативної частини стандартів вищої освіти, організації внутрішнього життя закладу вищої освіти. Значними повноваженнями володіє заклад вищої освіти в сфері організаційно-кадрової політики. Тепер він самостійно визначає структуру управління, вирішує питання розподілу посадових обов’язків, штатного розкладу, підбору, прийому на роботу і розстановки кадрів тощо. Також розробляє та затверджує освітні програми, навчальні плани, програми навчальних дисциплін; організовує навчально-методичне забезпечення освітнього процесу; здійснює контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Проте цього недостатньо, щоб університет швидко реагував на зміни у суспільстві, на виклики сучасності, розвивав нові наукові школи зі збереженням набутого досвіду, забезпечував науковцям свободу творчості. Університетська автономія має сприяти досягненню головної стратегічної мети освітньої сфери – конкурентоздатності українського фахівця на глобальному світовому ринку трудових відносин та відповідного здобуття гідного місця Україною в когорті інтелектуальних і високоосвічених європейських держав” [6, с. 6]. Тому засадами становлення університетської автономії має стати:

- визначення чітких форм і меж автономії закладів вищої освіти для ефективного їх функціонування, а також підтримання балансу між ступенем автономії та державним регулюванням освітнього процесу для задоволення соціальних запитів, а отже – вироблення підзаконних актів, які не допускають подвійного тлумачення;
- уникнення уніфікації підготовки фахівців, що дозволить збільшити рівень адаптивності системи вищої освіти до запитів ринку праці;

- удосконалення процедури ліцензування та акредитації закладів вищої освіти з метою уникнення фальшування показників якості навчальних досягнень студентів, кадрового забезпечення освітнього процесу, забезпечення навчальними приміщеннями для проведення аудиторних занять зі здобувачами вищої освіти, комп'ютерними лабораторіями тощо, зокрема створення на конкурсній основі незалежних ліцензійних та акредитаційних агентств;
- усунення протиріч у нормативних актах, що регламентують діяльність закладів вищої освіти. Так, стаття 1 Закону України “Про вищу освіту” визначає автономію закладів вищої освіти як “самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно ... організації наукових досліджень” [3, с. 3]. Разом з тим, стаття 67. Організація наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності цього ж Закону обмежує це право: “1. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти провадиться відповідно до законодавства про освітню, наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність. Державні органи, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти, формують політику наукової і інноваційної діяльності, яка здійснюється безпосередньо закладами вищої освіти на засадах автономії.” [3, с. 71]. Щоправда, слід зазначити, що окремі кроки у напрямі усунення протиріч у нормативних актах, що регламентують діяльність закладів вищої освіти зроблені Міністерством освіти і науки України. Так, наприклад, усунуто протиріччя між Порядком розгляду атестаційних справ науково-педагогічних працівників про присвоєння вчених звань професора і доцента, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 13.11.1997 р. № 406, що висував вимогу вказати основні навчальні курси, які веде здобувач (з виділенням лекційних годин) у Довідці про присвоєння вченого звання доцента Атестаційної справи кандидата наук щодо присвоєння вченого звання доцента (відповідно Додаток 7 до пункту 1.11. та Додаток 6 до пункту 1.11. Порядком розгляду атестаційних справ науково-педагогічних працівників про присвоєння вчених звань професора і доцента) та Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 р. № 161, де визначалося, що “лекції проводяться лекторами – професорами і доцентами (викладачами) вищого навчального закладу...” (наказом Міністерства освіти і науки України від 13.11.2014 р. № 1310, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 листопада 2014 р. за № 1485/26262, з метою приведення нормативної бази вищої освіти у відповідність до Закону України від 1 липня 2014 р. №1556-VII “Про вищу освіту” наказ МОН від 02.06.1993 р. № 161 “Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах” скасовано);
- підвищення якості управлінського складу закладів вищої освіти, використання у керівництві менеджерів-професіоналів;
- поширення принципів та механізмів менеджменту на соціальну сферу, зокрема на галузь освіти;
- забезпечення поєднання централізації та децентралізації в управлінні закладами вищої освіти, що дозволить системі освіти гнучко реагувати на запити ринку праці та забезпечить чітку й прозору підзвітність закладів вищої освіти перед суспільством Як наголошується в матеріалах Всесвітньої декларації про вищу освіту для XXI століття: підходи і практичні заходи: “Вищим навчальним закладам має бути надана автономія в їхніх внутрішніх справах, однак така автономія має супроводжуватися чіткою і прозорою підзвітністю урядові, парламентові, студентам і суспільству в цілому” [1];
- трансформації форм контролю: від контролю бюрократичного до контролю ринкового, споживацького;

- удосконалення системи внутрішнього аудиту та оцінювання діяльності закладів вищої освіти;
- запровадження контролю за діяльністю закладів вищої освіти через систему зовнішнього моніторингу якості освіти, розроблення критеріїв формування рейтингів закладів вищої освіти, що відповідатимуть світовій і європейській практиці, для забезпечення прозорості та демократичності освітнього процесу у закладі вищої освіти й визначення рівня його конкурентоспроможності;
- забезпечення широкого доступу до постійного моніторингу ситуації, статистичних матеріалів щодо стану і тенденцій змін у вищій школі країни;
- забезпечення всім науково-педагогічним працівникам право навчати без будь-якого втручання, відповідно до прийнятих принципів, стандартів і методів навчання;
- забезпечення права закладу вищої освіти здійснювати підготовку фахівців за власними експериментальними освітніми програмами та навчальними планами. Наразі не зрозуміло, чи треба при цьому керуватися рекомендаційними листами, які й сьогодні надходять до закладів вищої освіти з Міністерства освіти і науки України, щодо запровадження вивчення тих чи інших навчальних дисциплін. Разом з тим, для забезпечення виходу українських закладів вищої освіти на європейський ринок освітніх послуг залучати до експертизи навчальних планів та програм навчальних дисциплін європейські агенції контролю якості освітніх послуг;
- забезпечення реалізації принципу демократизму в управлінні закладом вищої освіти, розвитку самоврядування, зокрема студентського, які включають активну участь усіх членів академічних спільнот в процесі управління закладом вищої освіти, можливість висловлювати свою думку щодо будь-яких питань його функціонування;
- удосконалення системи стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти, зокрема для вироблення прозорого і справедливого механізму розподілу суспільних благ ординарну (звичайну) академічну стипендію призначати виключно студентам, які відповідно до рейтингу, складеного за результатами семестрового контролю, здобули найкращі результати навчання, з урахуванням обмежень, визначених п.4 ст.62. Права осіб, які навчаються у закладах вищої освіти Закону України “Про вищу освіту”. Розробити чіткі критерії надання переваг при призначенні ординарної (звичайної) академічної стипендії студентам за умови рівної кількості їх рейтингових балів за результатами семестрового контролю. Диференціювати розмір ординарної (звичайної) академічної стипендії для студентів, які здобувають вищу освіту за відповідними освітніми ступеннями бакалавра і магістра. Для належного стимулювання студентів за особливі успіхи у навчанні, участь у громадській, спортивній та науковій діяльності чітко визначити можливість закладів вищої освіти запроваджувати іменні або персональні стипендії закладу вищої освіти. Наразі Постанова Кабінету Міністрів України “Питання стипендіального забезпечення” від 12 липня 2004 р. №882 (із змінами) не містить інформації щодо іменних і персональних стипендій закладів вищої освіти (на відміну від попередньої редакції);
- забезпечення реальної фінансової можливості учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами, оскільки їх статки не дозволяють повною мірою здійснювати такі пересування;
- створення в університетах необхідної науково-дослідної бази, яка з радянських часів залишається прерогативою науково-дослідних інститутів системи Національної академії наук України.

Отже, забезпечення реальної автономії закладів вищої освіти не тільки сприятиме процесам демократизації та гуманізації управління в системі вищої освіти України, розвитку академічних свобод учасників освітнього процесу, організації наукових досліджень і

забезпечення тісних зв'язків освіти і науки, економічної та іншої діяльності закладів вищої освіти, а й досягнення європейських освітянських стандартів та інтеграції системи вищої освіти України в Європейський простір вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття: підходи і практичні заходи. Париж. 1998. Ст. 13.
2. Всесоюзное совещание работников высших учебных заведений в Кремле 16-18 января 1973 года (Сокращенный стенографический отчет). М. : Высшая школа". 1973. 246 с.
3. Всесоюзное совещание работников высших учебных заведений в Кремле 6-8 февраля 1980 г. Сокращенный стенографический отчет/М-во высш. и сред. спец. образования СССР. М. : Высш. школа". 1980. 354 с.
4. Закон України "ПРО ВИЩУ ОСВІТУ". чинне законодавство станом на 06 вересня 2014 року: (Відповідає офіц. текстові). К. : Алерта, 2014. 96 с.
5. Закон України "Про освіту". URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
6. Крисоватий А. Автономія університету: коди поступу. Психологія і суспільство. 2014. № 3. С. 6-10.
7. Лімська декларація "Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів". URL: http://tv.chdu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=82&lang=uk.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 р. № 1074 "Про затвердження Положення про державний вищий начальний заклад". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1074-96-п>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 "Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття". URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>.
10. Указ Президента України від 04.07.2005 р. № 1013 "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні". URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005>.
11. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України у м. Києві. Ф. Міністерство вищої освіти України, м. Київ, 1987-1992 рр. Оп.13. Спр. 8652. Протоколи № 6-7 засідань колегії і документів до них, 6 червня-25 липня 1990 р. 80 арк.

The article deals with the historical and pedagogical analysis of forming and developing of the idea of higher educational establishments' autonomy. Some milestones of its development in the second half of the XXth century and during the period of Ukraine's independence are outlined. The emphasis is made on the problem of implementing the autonomy of higher educational establishments in accordance with the norms of the Law of Ukraine "On Higher Education". The main tendencies of the Law of Ukraine "On Higher Education" implementation regarding the independence of higher educational establishments are shown. According to the results of the analysis of the normative documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine, scientific and pedagogical sources, materials of periodicals, round tables, the problems and ways of establishing the independence of higher educational establishments in Ukraine have been identified. The emphasis was made on the necessity to define clear forms and limits of higher educational establishments' independence; elimination of contradictions in normative acts regulating the activities of higher educational establishments; dissemination of principles and mechanisms of management in the social sphere, in particular in the field of education; providing the combination of centralization and decentralization in the management of higher educational establishments; transformation of control forms: from bureaucratic control to market control, consumer control; improvement of internal audit system and assessment of the activities of higher educational establishments; providing the implementation of democracy principle in management of higher educational establishments, developing of self-management; providing the right to fulfil the training of specialists through their own experimental educational programs

and curricula; improving of scholarship support system for higher education students; providing real financial opportunity for the participants of the educational process to study, teach, practice or conduct research in another institution of higher education (scientific institution) on the territory of Ukraine or abroad; creating of the necessary base for research work at universities.

Key words: *autonomy, higher education establishment, academic freedom, democratization and humanization of education.*

УДК 78.4.093.37(477.43)КП

DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.32-37

*Валентина Вонсович, Оксана Горбатюк, Вікторія Федорчук
Valentyna Vonsovych, Oksana Horbatiuk, Victoriia Fedorchuk*

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ОДНІЄЇ З НАЙСТАРІШИХ КАФЕДР УНІВЕРСИТЕТУ – КАФЕДРИ ПЕДАГОГІКИ ТА УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

FORMATION AND DEVELOPMENT OF ONE OF THE OLDEST DEPARTMENTS OF THE UNIVERSITY – THE DEPARTMENT OF PEDAGOGY AND MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

У статті розкрито питання функціонування, становлення і розвитку однієї з найстаріших кафедр Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка – кафедри педагогіки та управління навчальним закладом. У хронологічній послідовності простежено зміни у професорсько-викладацькому складі кафедри, зростання науково-методичного доробку науково-педагогічних працівників. Акцентовано увагу на тому, що основні напрями педагогічних досліджень, над якими працює кафедра, спрямовані на удосконалення педагогічної підготовки майбутніх учителів та розвиток педагогічної думки в Україні.

Ключові слова: *університет, кафедра, завідувач, викладач, педагогіка, науково-практичні конференції, наукові семінари, майстер-класи, всеукраїнські круглі столи, архівні матеріали.*

Серед кафедр Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка чільне місце належить кафедрі педагогіки та управління навчальним закладом. Із квітня 2013 року, коли посаду завідувача кафедрою обійняла доктор педагогічних наук, професор Ірина Олексіївна Кучинська, кафедра плідно проводить наукове співробітництво з Університетом менеджменту освіти НАПН України; Інститутом педагогіки НАПН України; Бердянським державним педагогічним університетом; Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; Інститутом проблем виховання НАПН України.

Кафедра продовжує славні традиції: проводити всеукраїнські науково-практичні конференції, наукові семінари, майстер-класи, всеукраїнські круглі столи. Систематично залучаються викладачі та студенти до участі у заходах, які проводить кафедра, на факультеті та університеті, зокрема: конкурси на кращий виховний захід; змагання з педагогічної майстерності; ігри на патріотичну проблематику; диспути; квести. Проводиться значна профорієнтаційна робота серед старшокласників і випускників загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій міста і Хмельниччини. Викладачі кафедри на чолі із завідувачем, активно співпрацюють із закладами освіти міста та району, проводячи семінари, конференції, круглі столи. Життя кафедри активне і дієве.